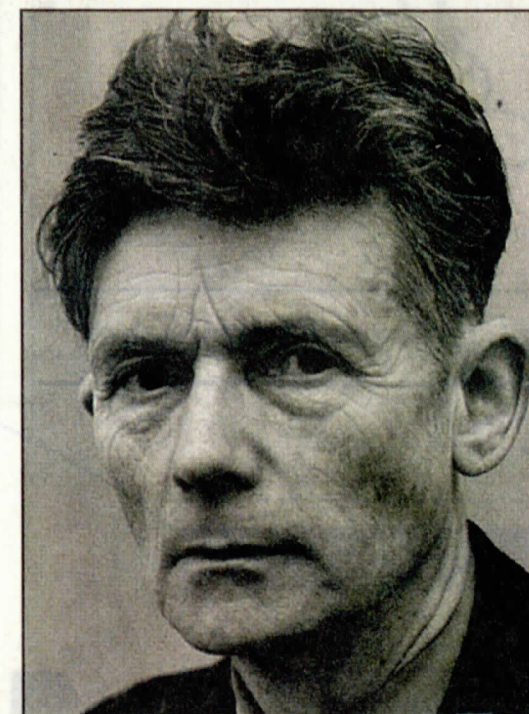
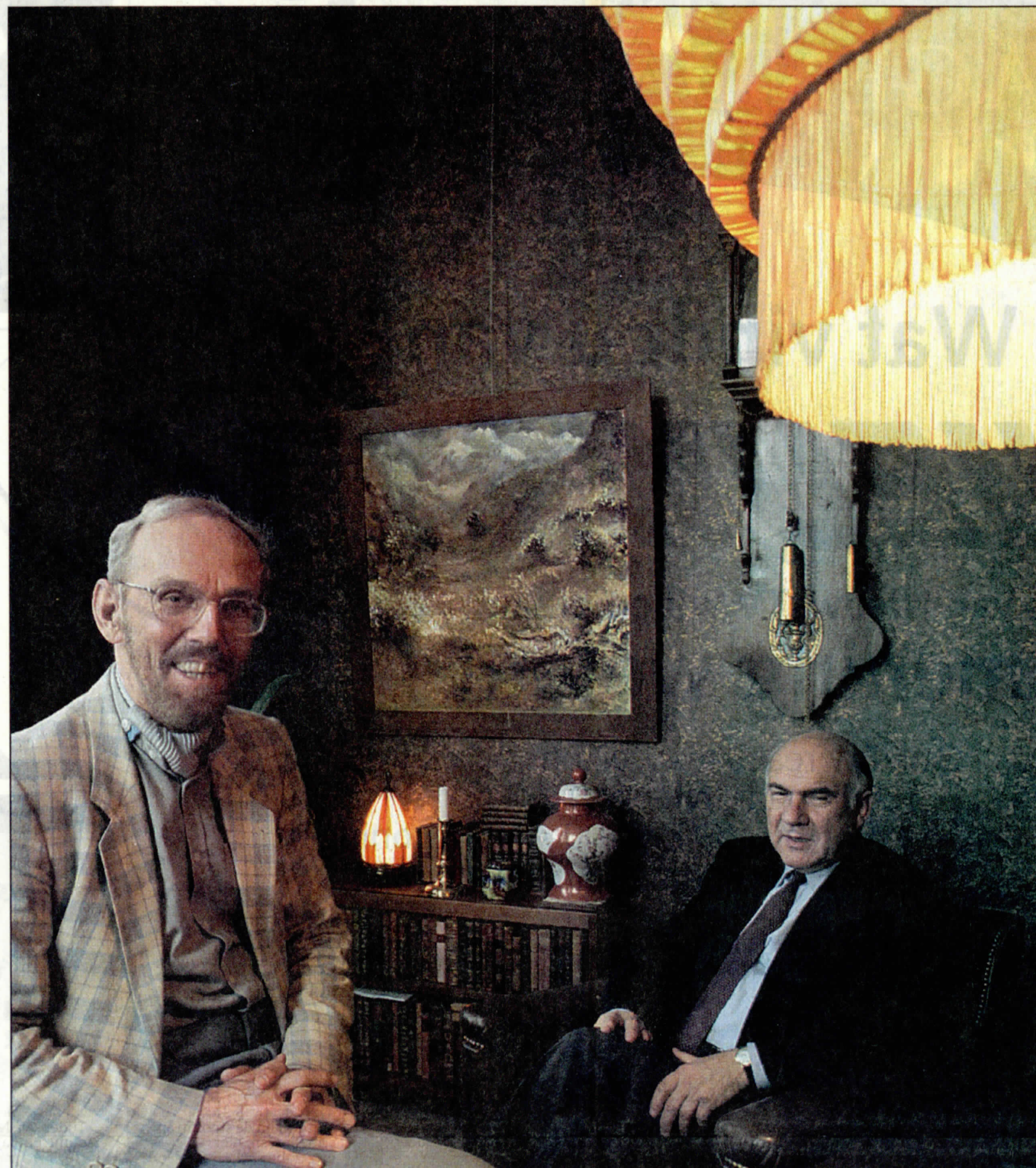

Dick Leutscher: Het materiaal moest toch érgens liggen!

De 'kinderen' van Hendrik de Vries

Wie de zolder van Dick Leutscher betreedt, valt van de ene verbazing in de andere.

Leutscher heeft als penningmeester en secretaris van de Stichting Hendrik de Vries zeer veel materiaal in zijn woning liggen van de belangrijkste Groninger kunstenaar van deze eeuw. Wat bevindt zich precies in de dozen die bij hem op zolder staan opgestapeld? En hoeveel ongepubliceerde gedichten en teksten werden gevonden in 1990 in de woning in Haren, nadat de vrouw van Hendrik de Vries, Riek van der Zee, was overleden? Niemand weet de antwoorden op deze vragen. De nalatenschap van Hendrik de Vries ligt al acht jaar voor het grootste deel te verpieteren en is nooit zorgvuldig geordend en onderzocht. Sterker nog, al het materiaal is nooit goed bekeken. Een bezoekje bij Leutscher leidt tot een verrassende ontdekking: uit een van de dozen wordt een stapel handgeschreven kladblaadjes gehaald met onbekende teksten van De Vries over zijn grote leermeester Bilderdijk. Wat bezielt de Stichting Hendrik de Vries?

Constantijn Huygensinstituut voor een wetenschappelijke teksteditie. Maar zo'n editie vind ik niet noodzakelijk. Bovendien duurt de uitgave van zo'n boek jaren. De directeur Van Vliet van het Huygensinstituut wilde zo'n wetenschappelijke editie laten verschijnen en vertelde mij dat hij zich zou wenden tot de erfgenamen. Toen zei ik: dat hoeft u niet te doen, want u krijgt toch geen toestemming. Hij: hoe weet u dat? Ik: omdat ik u die toestemming moet geven."

Toestemming

Waar de stichting op dit moment aan denkt, is de verschijning van de biografie over Hendrik de Vries. Jan van der Vegt, die nu werkt aan zijn biografie over Adriaan Roland-Holst, heeft van Koops en Leutscher de toestemming gekregen voor het schrijven van de geautoriseerde biografie over de Groninger kunstenaar. Koops: „Jan van der Vegt is denk ik verreweg de beste kenner van het werk van Hendrik de Vries. Hij heeft op dit moment al materiaal uit de nalatenschap in handen, zoals brieven.” Leutscher: „In principe wordt straks alles gebruikt voor die biografie. Het interessante bij Hendrik de Vries is dat hij heeft gecorrespondeerd met de hele Nederlandse literaire wereld. Er zijn niet alleen brieven van Slauerhoff gevonden, maar ook van Marsman, Greshoff, Van Wessem en Du Perron. De brieven van Vestdijk zijn helaas niet gevonden. Misschien heeft mevrouw Vestdijk die brieven wel.” Zijn er naast deze biografie van Jan van der Vegt nog andere plannen? Koops: „We hebben nu geen concrete plannen.” Leutscher: „Ik denk vooral aan het organiseren van tentoonstellingen in het buitenland.”

Het startkapitaal van de Stichting Hendrik de Vries werd verkregen uit de verkoop van het overige deel uit de nalatenschap, zoals de woning. In de geest van de doelstelling besteedt de stichting het geld op een goede manier: de afgelopen jaren werd een groot aantal brieven van De Vries (aan schrijver Constant van Wes-

Op een van de dozen staat te lezen: 'De nacht etc.' Leutscher opent de doos en haalt een stapeltje bundels te voorschijn. *De nacht* is de titel van de eerste officiële dichtbundel van Hendrik de Vries. In de doos bevindt zich eveneens een papiertje met getallen. Leutscher: „Die getallen corresponderen denk ik met gedichten uit de bundel die hij heeft gebruikt voor een bloemlezing.” Daarnaast bevat de doos een stapeltje exemplaren van *Het gat in Mars en het Milagrát*, de eerste bundel van De Vries, uitgegeven in eigen beheer. Van deze bundel bestaan nog hooguit

...heer. Van deze bundel bestaan nog hooguit enkele exemplaren.

Door **Jacob Moerman**

Leutscher vertelt ook over de brieven van Slauerhoff, die hij een paar jaar geleden ontdekte. „Die vond ik per toeval, want ze lagen in een doos met spullen van de vrouw van Hendrik de Vries. Waarschijnlijk had ze die brieven stiekem verstoep. Als ik ze niet per toeval had ontdekt, had niemand iets over die brieven geweten.” Voor Wim Hazeu kwam te ontdekking aan de late kant - hij kon ze pas verwerken voor de derde druk van zijn lijvige biografie over Slauerhoff.

Uit een andere doos wordt het gedicht *Geen* gevist. Leutscher: „Dat gedicht is nooit gepubliceerd, hoor.” Weer een andere doos bevat brieven van De Vries aan de dichter Hendrik Marsman, uit de periode 1922-1923. „Maar deze brieven zijn niet origineel. Waarschijnlijk zijn ze ooit overgetypt door iemand die op het werk wilde promoveren.” In veel dozen bevinden zich dichtbundels of handgeschreven gedichten, waarin De Vries de zeldzame verbeteringen heeft aangebracht. Bovendien bevat de nalatenschap werk dat niet is opgenomen in de bundels *Kritiek als credo* uit 1980 en *Verzamelde gedichten* uit 1993. Daarnaast zijn tal van andere documenten te ontdekken, zoals een handgeschreven artikel van De Vries over het werk van Ploeg-schilder Jan van der Zee of een volledige verzameling brieven aan Wobbe Alkema, eveneens een schilder van De Ploeg.

De handgeschreven teksten over Willem Bilderdijk, die eveneens uit een doos worden gevist, blijken van onschatbare waarde te zijn. „De Vries heeft ze geschreven ter voorbereiding van een lezing,” vertelt Bart Slijper, samensteller van een binnenkort te verschijnen bundel met essays over het leven en werk van Hendrik de Vries. „Er zijn ongeveer veertig velletjes gevonden met teksten over zijn grote leermeester, met zeer veel verhelderende passages. Die zijn van eminent belang. Dit materiaal is openhartiger dan al het werk van De Vries over Bilderdijk dat tot voor kort bekend was.”

Op de vraag hoe het mogelijk is dat dit materiaal al jaren in een zolderkamer ligt, is het ant-

woord niet eenvoudig te geven. Er bestaat een foto uit 1986 waarop een oude Hendrik de Vries wordt omringd door vier heren, gemaakt na afloop van een redactievergadering over de uitgave van de *Verzamelde gedichten*. De vier heren zijn: Wim Koops, Dick Leutscher, Jan van der Vegt en Willem Wilmink. De vergadering had plaatsgevonden in de woning van Koops. Koops: „En toen zijn we met ons vieren naar het huis van Hendrik de Vries gegaan. Een memorabel moment.”

Hendrik de Vries werd in 1986 benaderd over de uitgave van de *Verzamelde gedichten*. Toen kwam ook ter sprake wat er zou moeten gebeuren met al het materiaal dat De Vries nog in zijn woning in Haren had liggen, en opperden Leutscher en Koops het idee voor de oprichting van een stichting. Een jaar later werd de Stichting Hendrik de Vries officieel in het leven geroepen, en in 1990, na het overlijden van de vrouw van Hendrik de Vries, trad de stichting in werking.

Het tweede artikel uit het statuut, over het doel van de op 6 januari 1987 opgerichte stichting, luidt: 'Het bijeenbrengen en het verzorgen van voorwerpen van letterkunde en beeldende kunst die zijn vervaardigd door de dichter-schrijver-schilder Hendrik de Vries, en het be-

vorderen van de belangstelling voor de werken van de hiervoor genoemde kunstenaar.' De Stichting Hendrik de Vries heeft niet alleen als doelstelling om het werk van de 'dichtersrijver-schilder' te verzorgen en onder de aandacht van de mensen te brengen, maar is eveneens de 'eigenaar' van het werk. Voorzitter Koops: „U kunt niet uit een brief of document citeren, wanneer u geen toestemming hebt gekregen van de rechthebbenden. En die zijn in dit geval ondergebracht in de Stichting Hendrik de Vries.”

Erfgenamen

In veel gevallen belanden na de dood van een schrijver of kunstenaar de rechten voor het artistieke werk bij de erfgenamen. Dick Leutscher en Wim Koops zijn dus eigenlijk de 'kinderen' van het echtpaar De Vries, die de rechten onder hebben gebracht binnen een stichting. Dick Leutscher kende de vrouw van Hendrik de Vries al vanaf zijn vijfde jaar. „Als jongetje noemde ik haar tante Riek. Later kwam het echtpaar regelmatig bij mijn moeder, in Haren. En nog later deed ik allerlei karweitjes voor Hendrik de Vries. Ik scheerde hem, kleedde hem van top tot teen aan.” Wim Koops, ook woonachtig in Haren, kende Hendrik de Vries eveneens. Koops is

zeventien jaar bestuursvoorzitter geweest van het Letterkundig Museum en bekleedt nu tal van functies. Hij is redacteur van het Jaarboek van het Letterkundig Museum, voorzitter van de Stichting Hendrik de Vries, voorzitter van de Stichting De Ploeg, voorzitter van de Johan Dijkstra-stichting en voorzitter van het Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

Over de waarde en omvang van de artistieke nalatenschap van Hendrik de Vries lopen de meningen uiteen. Zo is het nog steeds niet bekend hoeveel ongepubliceerde gedichten hij heeft geschreven. Leutscher: „Al snel tweehonderd.” Koops: „Ik denk een paar honderd. Tweehonderd klinkt zo precies.”

Zou het geen aardig idee zijn om die onbekende gedichten van Hendrik de Vries in boekvorm uit te laten geven? Een leeseditie van de ongepubliceerde gedichten, voor iedereen betaalbaar en toegankelijk? Koops: „Die komt er voorlopig niet. Iemand moet de nalatenschap ooit uitzoeken, maar die persoon moeten we kunnen vertrouwen. En hij moet deskundig zijn.” Moet er dan eerst een wetenschappelijke editie verschijnen? Koops: „Ik vind dat boeken betaalbaar moeten zijn. We hebben de mogelijkheid gehad om subsidie te krijgen van het

van De Vries (aan schrijver Constant van Wessem en hispanist G.J. Geers) tijdens veilingen gekocht. Deze brieven liggen nu in het Letterkundig Museum. Koops: „Maar die brieven zijn niet voor het publiek raadpleegbaar voordat de biografie is verschenen. Wij houden dat materiaal dus vast, want anders haal je de krenten uit de pap van het verhaal voor de biografie.”

Ontruimen

De dood van de vrouw van Hendrik de Vries in 1990 betekende toen voor Dick Leutscher het sein om de woning van Hendrik de Vries te onttruimen. „De schilderijen van Hendrik de Vries gingen naar het depot van het Groninger Museum, evenals een deel van de tekeningen. De rest van het materiaal ging naar mijn woning.” Waarom? „De woning moest worden verkocht. En het materiaal moest toch érgens liggen!”

Deze houding van Leutscher is eigenaardig, omdat voorzitter Wim Koops het zeer belangrijk vindt dat „het literaire erfgoed van Nederland in het Letterkundig Museum ligt.” Om die reden liggen de door de stichting aangekochte briefwisselingen in het museum in Den Haag. Op de vraag hoe het komt dat de zolder van Leutscher al acht jaar vol ligt met zeer veel materiaal uit de nalatenschap van Hendrik de Vries, luidt het antwoord van Koops: „Ik wil daar niets over te zeggen.”

Dick Leutscher heeft overigens ook de artistieke nalatenschap van de dichter en beeldend kunstenaar Theo van Baarn in zijn woning liggen. „Al zijn gedichten en collages. Ook Van Baarn kende ik goed. Vooral zijn vrouw Gertrude Pape.” En Leutscher heeft een verklaring voor het feit dat het materiaal van de Stichting Hendrik de Vries in 1990 niet naar het Letterkundig Museum is gegaan. Leutscher: „De stichting kan nu regelen wie het materiaal mag raadplegen. Wanneer het in het Letterkundig Museum ligt, mag iedereen het zomaar bekijken. En dat willen we niet.” Leutscher gaat voorbij aan de zogeheten 'veiligheidsklep' die door het Letterkundig Museum wordt gehanteerd: niemand mag daar materiaal bekijken zonder toestemming van de rechthebbenden. „Maar er is besloten dat Jan van der Vegt de biografie over Hendrik de Vries gaat schrijven. Het materiaal gaat uiteindelijk naar het Letterkundig Museum, maar pas nadat dat boek is verschenen.”

◀ Dick Leutscher (links) en Wim Koops van de Stichting Hendrik de Vries in de woning van eerste-geenome met op de achtergrond een schilderij van de Groninger schrijver en beeldend kunstenaar.

Foto:Reyer Boxem

Geen meer: een vreemde, onnatuurlijke wereld plaats. Ikken wat men die af van binnen en knuist. Het overgave uit zijn. „Ik die diepe een schryf-ten een heft

Aan de weinigen

Baambrekers waakt heel rijk de kunst van knist.
Men dingt om toch intijds Graaf mee te doen,
Kweekt zelf bedrog dat vorm en wet verniet.
Men kent elkaar en weet zich keek om koem.
Rijp oft wordt niet bekoft: men ruwest bij groem.
Geen zomer, herfst noch winter: enkel voojjaar.

Hij dient zijn diepst geweten onverstoorbaar,
Hij staat als bakem boven + nu en hem
Wie vast en trouw, van hartstochtsaloe beried
Met schoonheid onberoesd in + blaiken
Doodrechtig houding, maat om stijl behield
En voer geen afgot „Jeugd“ noch „Vrijheid“ knieft.

Hendrik de Vries.

LA VERDAD

EN BROMA

Letra y música de JOSÉ MARTÍN Segunda parte

Un tabernero ladrón murió y al infierno fue y a recibirlo salió al instante el Lucifer.

Y él le dijo comarada tú eres aquel español que al vino lo bautizabas siendo el pecado mayor.

ESTRIBILLO

Tú al vino moro lo cristianabas y sin conciencia le echabas agua.

Por cada bautizo que hicistes allí mil fizonasos te atizo y si protestas dos mil.

Pollos en día de fiesta nunca penséis pretender porque los domingos, é mas siempre fincen otro vez.

Porque hay chicas hoy en día que por preautim un rato no se lavan las enaguas y se limpian los zapatos.

ESTRIBILLO

Pues a los hombres los enloquecen con sus escotes y sus andares.

Pintan sus carnes que causan risa mucho lujo en la fachada y por dentro sin camisa.

KATIUSKA
(LA MUJER RUSA)

CALOR DE NIDO

Letra de Emilio G. del Castillo y Manuel Merli Alonso.
Música del maestro Pablo Sorozábal

Calor de nido, paz del hogar
mujercita que mañana nos espera
impaciente al tardarnos en llegar.
Esos son mis ensueños de quimera
y en la vida no los pude realizar
cruzando en los inviernos Rusie entera
cuando el lobo baja hacia el lugar
y otra vez al sonreír la primavera
y el almorzo de flores el nevero
pero la mujercita que me espera
ni aun en sueños ni ilusión pudo alcanzar
Me consuelo en mis sueños el pensar
No es triste la Siberia
para el que ha de volver
No asavia la miseria
si se aguarda el placer.
No le altera morir al soldado
seguro de vencer.
No es sufrir el sufrir por amor
si se quiere a una mujer.
Y así soñando pose mi vida
con una pena en mi alma escondida;
el no encontrar un alma de mujer
el recorrer el mundo sin hallar
calor de nido paz de hogar.
Pero aquella mujer con quien soñamos
esa nunca nos ha de dar
calor de aldo paz de hogar.

Imprenta Rodas, 28 - MADRID

◀ Geheel links: Kunstwerk van De Vries.

Foto: DGP

◀ Tweede van links: Handschrift van de schrijver.

Foto: DGP

◀ Beide foto's rechts: Bladjes met gedichten uit de tijd van de Spaanse burgeroorlog, die in de nalatenschap werden gevonden.

Foto: DGP